

Teràpia contra l'oblit

Raimon Artís

Aviat, el pròxim 28 de maig, farà 100 anys que va néixer a Barcelona l'Avel·lí Artís-Gener, periodista quan xafardejava, escriptor quan pintava, ninotaire quan somreia i pintor quan escrivia, i tothora parlador, xerraire, comunicador d'avui en dia, vaja, i per damunt de tot entusiasta en tot allò que feia.

Costa de creure que tanta gent que va viure la primera meitat del segle XX per aquests topants fos capaç de fer el cor fort, i tirar endavant, i arrossegar en aquest optimisme tothom que tenien a prop. Quan penso la misèria, les dictadures, la guerra, la pèrdua de gent estimada, l'exili, l'enyor que van haver de patir, no puc deixar de sorprendre'm que encara fossin capaços de refer-se i afrontar el repte de tornar a Catalunya quan encara hi havia el Franco, en plena forma. I plantar-li cara amb les petites coses que inventaven i que omplien d'un valor reivindicatiu que avui faria riure, com ara escoltar discos dels Setze jutges, ser fan incondicional del Raimon, veure en el *més que un club* gairebé un crit de rebel·lió, o lluitar al costat de qualsevol dels moviments de resistència. I, dins d'aquests moviments, anar fent el treball de formiga que aconseguís donar-los més consistència abans que els descobrissin i

els engegessin a prendre vent.

El Tísner, primer pseudònim que va fer servir com a ninotaire (format amb les darreres síl·labes dels dos cognoms), efectivament decideix desfer l'exili i tornar quan, per celebrar el 25è aniversari de la revolta feixista, commuten els *delictes de guerra*, cosa que li garanteix, si més no, la vida, ja que prometen que no el pelaran. El retorn li pesa, deixa dues filles a Mèxic, el país que l'estima i que ell sent com a segona pàtria, i hi deixa un quart de segle d'història personal. En arribar només reconeix els carrers i els edificis, però no pas la gent, apagada, trista. A poc a poc va retrobant amics amb mirades d'esperança i s'hi embolica. Participa en el *Tele/estel* el primer setmanari en català després de 27 anys de represàlia, amb les seccions de *Mots encreuats* i el *Correu dels mots* que ben aviat es converteixen en lliçons de català i en proclames de catalanisme i llibertat, evidentment, amb un llenguatge críptic. L'èxit d'aquestes seccions es fa aviat palès i, a mesura que anava augmentant el nombre d'encreuadors que deien la seva, aprofitant el *Correu*, s'anava formant un grup d'incondicionals resistent que parlaven ben clar de Catalunya i de drets.

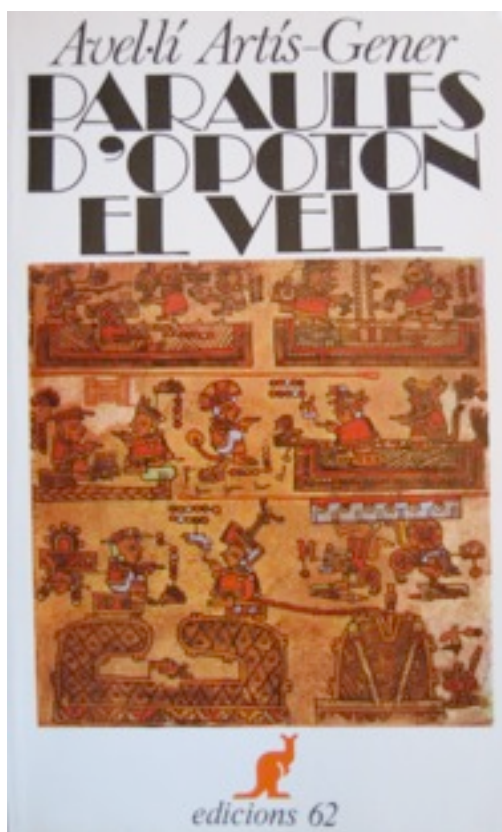
A Mèxic, a més de fer de periodista i escenògraf entre moltes altres coses, i d'escriure les seves primeres novel·les, va conrear la pintura intensament. Les seves aquarel·les de temes mexicans són presents a centenars de parets d'arreu del món i els seus quadres abstractes es valoren força en mercats d'art. Aquesta faceta de pintor, malauradament poc coneguda aquí, no la va poder continuar com ell hauria volgut, perquè tot el que feia havia de fer referència, indefectiblement, a la reivindicació de les llibertats de Catalunya i, a través de la pintura, era impossible una expressió tan clara com amb la llengua escrita o parlada.

Així doncs, se centra a escriure, articles o novel·la, definicions de mots o memòries, com un acte de servei, una militància de defensa dels drets de les persones i una lluita per la independència. El conviden a participar en programes de ràdio o de televisió on va sense oblidar ni un moment que ha de denunciar un munt d'injustícies que Espanya ens infligeix. Tot ho deia amb una claredat com si fos de dia, il·lustrava el missatge amb gràcia i bon humor sense perdre mai la seriositat del tema i enamorava per les maneres. Es va fer molt popular per la forma de dir (i vull creure que també pel que deia), va esdevenir el que modernament definim com a mediàtic, el que

ven, com si diguéssim.

Tot això i molt més era en Tísner. Ara bé, quan deixa de ser present físicament, quan ja no és visible ni oïble en els mitjans, també va desaparèixer el lluitador, el ninotaire, el dibuixant, el periodista i, fins i tot, l'escriptor. Avui que els llibres que més es venen són els dels famosos de la caixa beneïda que, de cop, es fan escriptors, terme aquest que no és pas sinònim de bons escriptors, m'agradaria reivindicar la figura de l'Avel·lí Artís-Gener a través únicament de la seva obra escrita. Em faria una il·lusió enorme que es poguessin trobar a les llibreries els seus llibres (descatalogats de fa temps) o que fos possible llegir-los en format digital. Caldria, però, un suport per recordar-lo, una ajuda a la memòria perquè tothom pogués redescobrir-lo o, per què no, descobrir-lo.

Reconec que havia arribat a creure que el meu pare tenia la dimensió necessària perquè alguna institució fes seva la commemoració del centenari del seu naixement però, de moment, només trobo portes barrades. "La crisi!", diuen. Però permeteu-me que també malpensi que malgrat la quantitat de reconeixements que va tenir en vida (Creu de Sant Jordi, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, Premi Ciutat de Barcelona...) ara podria ser una persona molesta.

UN GRAN NOVEL·LISTA

Avel·lí Artís-Gener és autor d'un corpus novel·lístic molt original, personalíssim, però per sobre de tot ambiciós. Ambiciós perquè en les seves obres Tísner sempre busca i troba la manera de conjuminar els grans temes de què parla amb els recursos narratius més innovadors i, alhora, adequats. *Les dues funcions del circ* (1966) és un bon exemple de novel·la moderna, ben escrita, on forma i contingut s'alien a la perfecció gràcies a un exercici exigent d'escriptura i al gran domini de la llengua que demostra l'autor.

Però si hi ha una obra que destaca per sobre de les altres, aquesta és indubtablement *Paraules d'Opoton el Vell* (1968). El llibre narra el viatge i les vicissituds d'una colla d'indis que el 1489 salpen en un vaixell i descobreixen... el Vell Continent. Es tracta d'una novel·la que permet moltes interpretacions, una faula sensacional sobre el xoc de dues civilitzacions, contada amb la màxima seriositat i, alhora, amb l'humor intel·ligent que caracteritza tan bé tot allò que va sortir de la ploma de Tísner. *Paraules d'Opoton el Vell* és una lliçó d'història, una lliçó de cultura i una lliçó de llengua, un llibre imprescindible de la nostra literatura que hauria de ser present en totes les llibreries, en edicions de luxe i en edicions de butxaca, en versions il·lustrades, en format digital, etc. Que avui sigui pràcticament introvable és un bon indicador del moment que vivim.